

Валентина Гельман

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет,

Христина Коростіна

студентка,

Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

В сучасності у більшості країн меншою чи більшою мірою поширені процеси міграції, робочої сили. Це зазвичай негативно впливає на економіку країн, з яких емігрують працівники. Міграційні процеси мають суттєвий вплив на економіку кожної країни.

Для України це є дуже серйозною загрозою яка пояснюється підвищення безробіття, нестабільністю економічної та політичної ситуації, та іншими факторами.

Основними внутрішніми, як загальнодержавними, так і регіональними чинниками є:

- довготривале безробіття та зниження попиту на окремі спеціальності в деяких регіонах країни;
- зниження рівня добробуту населення в сільській місцевості;
- невідповідність між рівнем оплати праці та фактичною вартістю життя в Україні;
- низький рівень оплати праці в Україні кваліфікованих кадрів порівняно з країнами можливого працевлаштування;

– монопольне становище роботодавців, які зацікавлені у збереженні низької оплати праці, тінізації значного сегменту ринку праці в Україні;

– складна економічна ситуація (незабезпеченість у роботі, бідність, низька реальна заробітна плата та нестабільність політичної та економічної ситуації);

– відсутність перспектив застосування своїх творчих та інтелектуальних здібностей;

– існує значний дисбаланс між обсягами та структурою попиту на працю молоді та між обсягами та структурою її пропозиції. Значна частина молодих людей, які не витримують жорсткої конкуренції з представниками старших поколінь, виштовхуються на нерегульований ринок праці. Тому молодь знаходиться в значно гіршому становищі щодо соціального захисту від безробіття у порівнянні з іншими представниками, а значна їх частина змушена вирушити за кордон.

Окрім внутрішніх причин, чимале значення мають зовнішні чинники, серед яких найголовніші:

– зростання попиту на низько кваліфіковану працю в будівництві, сільському господарстві, сфері послуг у більшості країн Європи, які не задовольняються власною робочою силою;

– значно вищі рівні оплати праці, ніж в Україні та вигідніші умови працевлаштування;

– наявність різного за обсягом тіньового сектору економіки в тих країнах, які приймають, що робить можливим поширення нелегальних форм трудової міграції (в Росії, Греції, Іспанії, Італії, Португалії, Німеччині, країнах Східної Європи).

Усі ці чинники сприяють тому, що українці масово виїжджають за кордон із метою успішного працевлаштування.

Загалом у структурі трудової міграції громадян України за ступенем легальності можна виділити чотири якісно відмінні рівні:

– офіційна трудова міграція – переміщення українських громадян, які виїжджаючи за кордон, декларують участь у трудовій діяльності як мету виїзду і є легальними трудовими мігрантами в країнах, які приймають (саме їх і фіксує офіційна статистика).

– неофіційна легальна міграція – поїздки наших співвітчизників за кордон із декларованою метою туризму, відвідування родичів тощо, з подальшим працевлаштуванням та реєстрацією в країні-реципієнті; учасники таких поїздок не можуть бути відстежені вітчизняною статистикою, але при цьому стають цілком легальними трудовими мігрантами в країнах-реципієнтах.

– успішна нелегальна міграція – поїздки за кордон, пов'язані з незареєстрованою зайнятістю видами діяльності, дозволеними законодавством відповідних країн.

– міграція жертв злочинних угруповань – торгівля людьми та інші випадки перебування громадян України в нелюдських умовах або зайнятість протиправною діяльністю за кордоном не з власної волі. Незаконна міграція характеризується тим, що на сучасному етапі її форми переросли із стихійних в організовані, відсутні програми надання допомоги жертвам торгівлі людьми, особливо жінкам і дітям без

супроводу дорослих, відсутнє національне законодавство, спрямоване на боротьбу з незаконною міграцією [2, с. 687].

Оцінюючи результати трудової міграції, важливо брати до уваги її наслідки та перспективи розвитку. Наслідки трудової міграції неоднозначні для соціальної та економічної сфер країни.

Позитивне те, що зовнішня трудова міграція є одним із способів працевлаштування безробітного населення та дає змогу зменшити соціальну напругу в суспільстві. Зовнішня трудова міграція сприяє надходженню в Україну значних коштів зароблених за кордоном, обсяг яких дозволяє говорити про формування специфічного виду інвестування економіки країни (за різними оцінками від 1 до 5 млрд. дол. щорічно). Проте масштаби негативних наслідків зовнішньої трудової міграції значно більші [3].

Виділимо основні негативні наслідки:

- більш повільні темпи розвитку науково-технічного прогресу у зв'язку з численною інтелектуальною еміграцією українських вчених за кордоном;
- поширені випадки зловживання та шахрайства з боку громадян приватними агентствами зайнятості;
- зростання політичних та економічних звинувачень проти нашої держави у зв'язку зі зростанням нелегальної міграції українських робітників;
- працевлаштування на низькооплачуваній, напруженій роботі з шкідливими умовами праці, наявністю дискримінації та експлуатації місцевими роботодавцями;
- зменшення чисельності населення України і, як наслідок, недовиробництво ВВП за рахунок міграції населення;
- втрата кваліфікації мігрантів, які виконують за кордоном роботу, яка не відповідає їх рівню кваліфікації;
- отримання збитків державою за рахунок того, що особи, які були підготовлені за бюджетні кошти, мігрують за кордон і створюють додану вартість в іншій країні;
- міграція населення у працездатному віці не сприяє наповненню відповідною мірою пенсійного і соціального фондів за рахунок відрахувань із заробітної плати;
- дискримінація та експлуатація наших громадян з боку місцевих роботодавців;
- виникнення політичних та економічних претензій до України з боку країн-реципієнтів у зв'язку зі збільшенням нелегальної трудової міграції українців;
- проблеми реадaptaції працівників, які повертаються після роботи за кордоном і відвикли від місцевих умов праці та життя;
- погіршення сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів родин: виникає нестача батьківської уваги, деформуються родинні цінності, виховується легковажне ставлення до життя [4].

Трудова міграція, безробіття є природним процесом ринкових відносин. Проте Україна стала одним з основних донорів у сфері праці для Західної Європи, тоді як ринок праці в країні потребує практичних спеціалістів майже у всіх галузях економіки.

Еміграція набрала загрозливих для нашої держави масштабів. Вона вже є питанням національної безпеки. Дієвим засобом проти трудової міграції може бути динамізація економічного розвитку, зростання економічної активності та зайнятості населення, а на цій основі підвищення життєвого рівня. Висуваючи це як мету на майбутнє та як сподівання, можна дійти висновку, що на сьогодні необхідно враховувати міграційну ситуацію під час розроблення економічних і соціальних програм, виходячи з особливостей конкретних регіонів. Варто вести мову про необхідність адресно вирішувати проблеми працевлаштування на рідній землі, дбати про зростання заробітної плати та розвиток соціальної сфери, щоб попереджати можливість обезлюднення найураженіших еміграцією місцевостей.

Для зменшення еміграції в Україні (особливо незаконної) необхідна система заходів, які матимуть чітке внутрішнє та зовнішнє спрямування. До них належать заходи у подоланні макроекономічної нестабільності, створенню нових робочих місць, розширенню іноземних інвестицій, підтримки малих і середніх підприємств, поліпшення соціальних умов життя. Міграційна політика повинна бути розроблена спільно із стратегією соціально-економічного розвитку країни на основі системного та комплексного підходу до створення привабливого інвестиційного клімату та забезпечення високого рівня життя.

Україна в напрямку державної міграційної політики в питанні виїзду громадян України за кордон для тимчасового перебування з метою працевлаштування повинна:

- створити умови для мінімізації стихійної зовнішньої трудової міграції громадян України;

– встановити належний контроль за зовнішньою трудовою міграцією, припинити діяльність комерційних посередницьких структур, що незаконно займаються організацією зовнішньої трудової міграції;

– створити соціально-економічні умови для інвестицій в економіку держави коштів трудящих-мігрантів;

– забезпечити піклування та захист громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном.

Таким чином, міграційні процеси, безумовно, позначаються на розвитку економіки і сприяють її модернізації. Важливими позитивними сторонами міграції є надходження значних коштів у формі переказів трудових мігрантів, що сприяє підвищенню їх добробуту, освоєння нових професій, вдосконалення здібностей, професійної майстерності та здатності до сприйняття нововведень (якщо вони працювали за професією і відповідно до своєї кваліфікації). Міграція для таких людей стає стажуванням з метою переймання передового досвіду та впровадження в Україні. До найбільш негативних наслідків міграційних процесів відносять еміграцію освічених людей, студентів, втрата людського (інтелектуального) капіталу, збитки держави при втраті фахівців підготовлених за бюджетні кошти, розпад сімей та погіршення сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів родин.

Список використаних джерел

1. Зовнішня трудова міграція населення України, 2017 р. [URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm) (дата звернення: 29.09.2019).
2. Вірц К.А. Вплив міжнародної міграції на вітчизняну економіку. Молодий вчений. 2016. № 12(39). С. 686–689.
3. Міграція як чинник розвитку в Україні. MOM. 2016.
URL: iom.org.ua/sites/default/les/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf (дата звернення: 29.09.2019).
4. Малиновська О. Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання. Національний інститут стратегічних досліджень. 2016. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/> (дата звернення: 29.09.2019).